

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาภาคตัดขวางในผู้ประกอบการที่ผลิตน้ำบริโภครรจุใน ภาชนะปิดสนิท ในจังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพร้อมของผู้ประกอบการ ตามวิธีการผลิตที่ดีน้ำบริโภครรจุในภาชนะปิดสนิท ดำเนินการเก็บข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม พ.ศ.2553 จำนวน 125 ราย ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ที่สามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 85 ฉบับ และแบบสอบถามที่ได้จากการตรวจสอบจริง จำนวน 54 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยพิจารณาจาก หลักเกณฑ์วิธีการผลิตที่ดีน้ำบริโภครรจุในภาชนะปิดสนิท ร่วมกับแนวคิดทฤษฎี The Transtheoretical Model (TTM) ในมิติของระยะเวลา (Stage of Change) และทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ ข้อมูลทั่วไปและแบบวัดระดับความพร้อมของผู้ประกอบการในการผลิตน้ำบริโภครรจุในภาชนะปิดสนิทตามวิธีการผลิตที่ดี ผู้ศึกษา ได้นำเครื่องมือไปทดสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence หรือ IOC) เท่ากับ 0.98 และทดสอบหาความเชื่อมั่นจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science) version 16 ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาความแตกต่างคะแนนความพร้อมระหว่างที่ได้จากผู้ประกอบการกับการตรวจสอบจริงโดย พนักงานเจ้าหน้าที่ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการศึกษา

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ประกอบการ จำนวน 89 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.28 ปี และจบการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นประธานน้ำดื่มและมีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ระหว่าง 1 ถึง 3 ปี ส่วนสถานที่ผลิตน้ำดื่มชุมชนมีระยะเวลาที่เปิดดำเนินการอยู่ระหว่าง 1 ถึง 3 ปี ส่วนใหญ่ใช้งบประมาณลงทุน 250,000 ถึง 500,000 บาท ราคาน้ำดื่มที่จำหน่าย ส่วนใหญ่ขายราคา 20 บาทต่อลิตร (20 ขวด) และ 10 บาทต่อลิตร เครื่องกรองมีกำลังการผลิต 1,000 ถึง 4,000 ลิตรต่อวัน ส่วนใหญ่มีปริมาณการผลิต 50 ถึง 30 ถึงต่อวัน จำนวนผู้ปฏิบัติงานมีอยู่ระหว่าง 1 คน ถึง 3 คน ส่วนใหญ่มีการผลิต 1 วัน ถึง 2 วันต่อสัปดาห์ และผู้ประกอบการส่วนใหญ่อยู่ที่อำเภอป่าซางมากที่สุด

2. ความพร้อมของผู้ประกอบการตามวิธีการผลิตที่ดี

ความพร้อมที่ประเมินโดยผู้ประกอบการ จากแบบสอบถาม พบว่า มีคะแนนความพร้อมที่โดยรวมเฉลี่ย ร้อยละ 76.81 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ตามหลักเกณฑ์รับรองมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดีของน้ำบริโภคบรรจุในภาชนะปิดสนิท (Certificate GMP) และถ้าจำแนกรายประเด็น พบว่า ผู้ประกอบการมีคะแนนความพร้อมที่มากที่สุด ด้านการบรรจุ และน้อยที่สุด ด้านบันทึกและรายงาน

ความพร้อมที่ประเมินโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ จากการตรวจสอบจริง พบว่า คะแนนความพร้อมที่โดยรวมเฉลี่ย ร้อยละ 58.02 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ ตามหลักเกณฑ์รับรองมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดีของน้ำบริโภคบรรจุในภาชนะปิดสนิท (Certificate GMP) ถ้าจำแนกรายประเด็น พบว่า ผู้ประกอบการมีคะแนนความพร้อมที่มากที่สุด ด้านเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต และน้อยที่สุด ด้านแหล่งน้ำ การปรับคุณภาพน้ำและการควบคุมมาตรฐาน

เปรียบเทียบคะแนนความพร้อมที่โดยรวม จากที่ประเมินโดยผู้ประกอบการและประเมินโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ พบว่า คะแนนความพร้อมที่ประเมินโดยผู้ประกอบการสูงกว่าคะแนนความพร้อมที่ประเมินโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ระดับความพร้อมของผู้ประกอบการ

ระดับความพร้อมในภาพรวมที่ได้จากการประเมินของผู้ประกอบการ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการอยู่ในระดับพร้อมที่ ตามวิธีการผลิตที่ดี และมีมากกว่า ร้อยละ 90 ที่พร้อมจะปฏิบัติตามใน 6 เดือน ถ้าพิจารณาตามระดับความพร้อมของผู้ประกอบการ พบว่า

ระดับพร้อมทันที ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ พร้อมทันทีในด้านการบรรจุ มากที่สุด และด้านบันทึกและรายงาน น้อยที่สุด

ระดับพร้อมที่จะปฏิบัติภายใน 6 เดือน ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ พร้อมที่จะปฏิบัติภายใน 6 เดือน ในด้านภาชนะบรรจุ มากที่สุด และในด้านการบรรจุ น้อยที่สุด

ระดับพร้อมที่จะปฏิบัติภายใน 1 ปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ พร้อมที่จะปฏิบัติภายใน 1 ปี ในด้านบันทึกและรายงาน

ระดับพร้อมที่จะปฏิบัติภายใน 2 ปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ พร้อมที่จะปฏิบัติภายใน 2 ปี ในด้านภาชนะบรรจุ

ระดับพร้อมที่จะปฏิบัติแต่มากกว่า 2 ปี พบว่า ไม่มีผู้ประกอบการในทุกประเด็น

ระดับความพร้อมทันทีในภาพรวมที่ได้จากการประเมินของพนักงานเจ้าหน้าที่ พบว่า น้อยกว่า ร้อยละ 50 ที่ผู้ประกอบการอยู่ในระดับพร้อมทันทีตามวิธีการผลิตที่ดี โดยส่วนใหญ่พร้อมทันทีในด้านเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาความพร้อมของผู้ประกอบการตามวิธีการผลิตที่ดีของน้ำบริโภคในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท ในจังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยอภิปรายผลของความพร้อมดังนี้

คะแนนพร้อมทันทีที่ประเมินโดยผู้ประกอบการ พบว่า คะแนนความพร้อมทันทีของผู้ประกอบการในการผลิตน้ำบริโภคบรรจุในภาชนะปิดสนิท มีคะแนนที่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน (คะแนนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 60) ตามหลักเกณฑ์รับรองมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี ถึง 8 ประเด็น (ตารางที่ 4.6) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีความพร้อมที่จะผลิตน้ำดื่มตามวิธีการผลิตที่ดี โดยประเด็นที่มีคะแนนความพร้อมทันทีมากที่สุด คือ ด้านการบรรจุ มากที่สุด อาจเป็นเพราะข้อกำหนดในประเด็นนี้ไม่ยากต่อการปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการหรือได้ปฏิบัติตามเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคะแนนพร้อมทันทีที่ประเมินโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ จะพบว่า คะแนนความพร้อมทันทีของผู้ประกอบการผ่านมาตรฐานตามหลักเกณฑ์รับรองมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดีเพียง 4 ประเด็นเท่านั้น (ตารางที่ 4.6) โดยประเด็นที่ได้คะแนนมากที่สุด คือ ด้านเครื่องมือเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต อาจเนื่องมาจากความพร้อมของผู้ประกอบการอันดับแรก ที่จะได้ให้น้ำดื่มที่มีคุณภาพ จะต้องใช้งบประมาณลงทุนด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเป็นจำนวนมากกว่าด้านอื่นของวิธีการผลิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธีรวัฒน์ ตรีพันธุ์พานิชย์ (2542) ที่ศึกษาการดำเนินงานของผู้ผลิตน้ำบริสุทธ์ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการเงิน

พบว่าด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตจะใช้เงินลงทุนมากที่สุด เพื่อให้ได้น้ำที่มีคุณภาพ แสดงให้เห็นว่างบประมาณก็อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามวิธีการผลิตที่ดีเหมือนกัน

ส่วนประเด็นที่ตกมาตรฐานและได้คะแนนความพร้อมที่น้อยที่สุด คือ ด้านแหล่งน้ำ การปรับคุณภาพน้ำและการควบคุมมาตรฐาน รวมถึงด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงานและด้านการสุขาภิบาล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพมาตรฐานของน้ำดื่ม ซึ่งสอดคล้องกับการเก็บตัวอย่างน้ำดื่มชุมชนเพื่อส่งตรวจวิเคราะห์ในปีงบประมาณ 2551 ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน ที่พบว่า ผลวิเคราะห์คุณภาพน้ำดื่มส่วนใหญ่ไม่ผ่านมาตรฐาน ในด้านของเชื้อจุลินทรีย์ กรดต่าง ปริมาณสาร และจากการประเมินโดยผู้ประกอบการและพนักงานเจ้าหน้าที่ ประเด็นที่ตกมาตรฐานเหมือนกัน คือ ด้านบันทึกและรายงาน อาจเนื่องมาจาก การจดบันทึกหรือการจัดเก็บเอกสารอาจจะเป็นความยุ่งยากสำหรับผู้ประกอบการ จึงไม่ให้ความสำคัญตรงประเด็นนี้เท่าที่ควร แต่จะพบว่าเป็นประเด็นที่สามารถปฏิบัติได้ง่ายมีค่าใช้จ่ายที่น้อย ดังนั้นถ้าสามารถกระตุ้นผู้ประกอบการให้มีการทำบันทึกและรายงานก็จะทำให้มีความพร้อมตามวิธีการผลิตที่ดีมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคะแนนความพร้อมที่ประเมิน โดยผู้ประกอบการเปรียบเทียบกับจากการตรวจสอบจริงที่ประเมินโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อนำมาทดสอบค่าที (t-test) คะแนนความพร้อมที่ที่ได้ จึงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 4.6) โดยที่คะแนนความพร้อมที่ประเมินโดยผู้ประกอบการจะมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าที่ประเมินโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ อาจเป็นเพราะในความเข้าใจของผู้ประกอบการวิธีการผลิตที่ดีเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้หรือปฏิบัติอยู่เป็นประจำ และสถานที่ผลิตน้ำดื่มของตนเองก็มีความพร้อมอยู่ระดับหนึ่งแล้ว แต่ในข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบแล้ว พบว่า สถานที่ผลิตน้ำดื่มของผู้ประกอบการไม่ได้เป็นเช่นนั้น อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหรือยังไม่เข้าใจในวิธีการผลิตที่ดีที่ถูกต้อง จากผลการศึกษาที่ได้นี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิตที่ดี ที่ถูกต้องให้กับผู้ประกอบการได้ โดยอาจสร้างความเข้าใจและแนะนำให้ผู้ประกอบการปฏิบัติในประเด็นที่ง่ายก่อน เพื่อที่จะให้ผู้ประกอบการรู้สึกว่าการปฏิบัติตามวิธีการผลิตที่ดีไม่ยากจนเกินไป ผลความแตกต่างของคะแนนความพร้อมที่รายประเด็นตามวิธีการผลิตที่ดี ที่ประเมินโดยผู้ประกอบการและพนักงานเจ้าหน้าที่ พบว่า ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน มีความแตกต่างของคะแนนมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะ ผู้ประกอบการอาจจะยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในขณะที่ปฏิบัติงานตามสุขลักษณะที่ดีในเวลาที่มีการผลิตน้ำดื่ม จึงทำให้คะแนนความพร้อมที่ประเมินโดยผู้ประกอบการและพนักงานเจ้าหน้าที่มีความแตกต่างกันมาก

ถ้าแยกตามระดับความพร้อมที่ประเมินโดยผู้ประกอบการแล้ว พบว่า ผู้ประกอบการในจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มากกว่า ร้อยละ 90 จะอยู่ในระดับพร้อมทันที และถ้าจำแนกรายประเด็นตามวิธีการผลิตที่ดี พบว่า ผู้ประกอบการมีระดับพร้อมทันที ตามวิธีการผลิตที่ดีทั้ง 9 ประเด็น แต่ในเกณฑ์ระดับพร้อมที่จะปฏิบัติแต่มากกว่า 2 ปี นั้น ไม่มีผู้ประกอบการเลย (ตารางที่ 4.7) แสดงให้เห็นว่า ระดับความพร้อมทันที ของผู้ประกอบการนี้ สอดคล้องกับแนวคิด TTM ในมิติของระยะเวลาช่วง Preparation ที่บุคคลสนใจกระทำหรือพร้อมที่จะกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาอีกไม่นาน อาจเนื่องจากผู้ประกอบการมีความต้องการที่จะพัฒนาสถานที่ผลิตน้ำดื่มให้ได้มาตรฐานตามวิธีการผลิตที่ดี ซึ่งคล้ายกับการศึกษาของโอล่า นอร์ดพรีนซ์และคณะ ในเรื่องการสร้างแรงจูงใจและการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการนำแนวคิด TTM มาพัฒนาใช้ในการรักษาผู้ป่วย HIV พบว่า ความพร้อมจะเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาผู้ป่วย HIV ให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลต่อแรงจูงใจและ adherence ของผู้ป่วย และระดับความพร้อมทันทีของผู้ประกอบการนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของซานนา ซาลมีร์รา และคณะ ที่ใช้แนวคิดมิติระยะเวลาของ TTM มาใช้เป็นตัวกำหนดวิธีควบคุมอาหารเพื่อรักษาผู้ป่วยเบาหวาน พบว่ามีประสิทธิภาพดีกว่าการรักษาผู้ป่วยเบาหวานแบบเดิม ดังนั้นจะเห็นว่าถ้าใช้มิติของระยะเวลาเป็นตัวกำหนดความพร้อมอาจจะทำให้ผู้ประกอบการมีความพร้อมในหลายประเด็นตามวิธีการผลิตที่ดี ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดระยะเวลาให้กับผู้ประกอบการในการพัฒนาสถานที่ผลิตน้ำดื่ม เพื่อที่จะทำให้ผู้ประกอบการมีความพร้อมที่จะผลิตน้ำดื่มที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ทำให้ได้รับความเชื่อถือยอมรับจากผู้บริโภค สามารถที่จะจำหน่ายออกนอกพื้นที่หมู่บ้านเพื่อแข่งขันกับท้องตลาดและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน (ตรีพร ชาติแสนปิง, 2547)

จากผลการศึกษาส่วนใหญ่ผู้ประกอบการมีระดับพร้อมทันที(ตารางที่ 4.7) ดังนั้นควรให้การสนับสนุนหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ประกอบการในประเด็นที่ยังตกมาตรฐานทั้ง 4 ประเด็น จากการประเมินโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ (ตารางที่ 4.6) เพื่อจะเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้ประกอบการเกี่ยวกับวิธีการผลิตที่ดีและกระตุ้นให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามวิธีการผลิตที่ดีได้เร็วยิ่งขึ้น

ส่วนระดับความพร้อมของผู้ประกอบการ ในเกณฑ์พร้อมที่จะปฏิบัติภายใน 2 ปี และพร้อมที่จะปฏิบัติแต่มากกว่า 2 ปีนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นระยะเวลาที่นานเกินไป ดังนั้นจะเห็นว่าการใช้แนวคิด TTM ในการกำหนดระยะเวลาแก่ผู้ประกอบการ อาจจะช่วยเพิ่มระดับความพร้อมของผู้ประกอบการให้ปฏิบัติตามวิธีการผลิตที่ดีให้เร็วมากขึ้น เพื่อประชาชนจะได้มีน้ำดื่มที่มีคุณภาพและปลอดภัยไว้บริโภคต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ผู้ประกอบการมากกว่า ร้อยละ 90 มีความพร้อมที่จะผลิตน้ำดื่มตามวิธีการผลิตที่ดี ภายใน 6 เดือน ดังนั้น ถ้าจะพัฒนาความพร้อมของผู้ประกอบการในจังหวัดลำพูน ควรที่จะจัดอบรมสัมมนาเรื่องวิธีการผลิตที่ดีของน้ำบริโภครองอยู่ในขณะปิดสนิท แก่ผู้ประกอบการ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องวิธีการผลิตที่ดี หรือศึกษาดูงานในสถานที่ผลิตน้ำดื่มที่ได้มาตรฐาน ก็อาจจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเพิ่มความพร้อมให้กับผู้ประกอบการได้
2. ควรให้พนักงานเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอ ด้านงานคุ้มครองผู้บริโภค เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดตั้งสถานที่ผลิตน้ำดื่มชุมชน เพื่อร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา ตลอดจนเตรียมความพร้อมให้กับผู้ประกอบการในการผลิตน้ำดื่มตามวิธีการผลิตที่ดี
3. ข้อมูลที่ได้สามารถนำเสนอให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมในการจัดตั้งสถานที่ผลิตน้ำดื่มชุมชนแห่งใหม่

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการประเมินความพร้อมของชุมชนก่อนที่จะสร้างสถานที่ผลิตน้ำดื่มแห่งใหม่ เพื่อดูความพร้อมของผู้ประกอบการที่แท้จริงในการผลิตตามวิธีการผลิตที่ดี
2. ควรมีการศึกษาผู้ประกอบการที่ได้รับรองมาตรฐานตามวิธีการผลิตที่ดีเปรียบเทียบกับผู้ประกอบการที่ยังไม่ผ่านการรับรอง เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและประโยชน์ที่จะได้รับ
3. การศึกษาความพร้อมของผู้ประกอบการในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากกว่านี้ และเพื่อค้นหาปัจจัยที่อาจมีผลต่อความพร้อมได้
4. ควรมีการศึกษาความพร้อมของผู้ประกอบการชุมชนในมิติอื่นๆตามแนวคิด TTM